

בס"ד

השיעור מוקדש לעילוי נשמת מנחם אביצור בן יהודה אריה ז"ל

יחס המקרא ל"גנת הברכות"

לפרשת תולדות (על פי שיעור של ד"ר ברכי אליצור)

1. "והמלך דוד זקן בא בימים ויכסהו בגגדים ולא יחס לו"
 8. שמואל ג', י"ג: "ולא כהה במ"
 9. שמואל א' ח', א': "וישם את בניו שופטים"
 10. מלכים א' א', ו': "ולא עצבו אביו מימיו"
 11. בין בקשת עשיו מיעקב לבקשת יצחק מעשיו:

בקשת עשיו (בראשית כ"ה, כ"ז, ב'-ד')	בקשת יצחק (בראשית כ"ט-ל"ד)
וַיֹּאמֶר הִנֵּה נָא זָקַנְתִּי לֹא יָדַעְתִּי יוֹם מוֹתִי: וְעַתָּה שָׂא נָא כְלִיד תְּלִיד וְקִשְׁתָּךְ וְצֵאתָ הַשָּׂדֶה וְעָשִׂיתָ לִּי צִיד: וְעָשִׂיתָ לִּי מִטְעָמִים כַּאֲשֶׁר אֲהַבְתִּי וְהִבִּיֵּאתָ לִּי וְאָכַלְתָּ בְּעָבוּר תִּבְרַכְךָ נַפְשִׁי בְּטָרִם אֲמוֹת:	וַיֹּאמֶר הִנֵּה נָא זָקַנְתִּי לֹא יָדַעְתִּי יוֹם מוֹתִי: וְעַתָּה שָׂא נָא כְלִיד תְּלִיד וְקִשְׁתָּךְ וְצֵאתָ הַשָּׂדֶה וְעָשִׂיתָ לִּי צִיד: וְעָשִׂיתָ לִּי מִטְעָמִים כַּאֲשֶׁר אֲהַבְתִּי וְהִבִּיֵּאתָ לִּי וְאָכַלְתָּ בְּעָבוּר תִּבְרַכְךָ נַפְשִׁי בְּטָרִם אֲמוֹת:

12. בראשית כ"ז, ל"ב: "ויאמר אני בנד ברכך עשיו"
13. בין ציווי יצחק לתיאור של רבקה:

הציווי המיוחדש	הדיווח	הציווי המקורי
לך נא אל הצאן וקח לי משם שני גדי עזים טובים ואעשה אתם מטעמים לאביך כאשר אהב: והבאת לאביך ואכל	הביאה לי ציד ועשה לי מטעמים ואכלה	ועתה שא נא כליד תליד וקשתך וצא השדה וצוד לך ציד: ועשה לי מטעמים כאשר אהבתי והביאה לי ואכלה בעבור תברכך נפשי בטרם אמות:
לפני מותו:	לפני ה' לפני מותי:	לפני מותו:

14. בראשית כ"ז י"ב:

1. בבלי בבא בתרא טז ע"ב: "אמר רבי יוחנן, חמש עבירות עבר אותו רשע באותו היום: בא על נערה מאורסה, והרג את הנפש, וכפר בעיקר, וכפר בתחיית המתים, ושט את הבכורה. בא על נערה מאורסה - כתיב הכא: ויבא עשיו מן השדה, וכתיב התם: (דברים כ"ב) כי בשדה מצאה. הרג את הנפש - כתיב הכא: עיף, וכתיב התם: (ירמיהו ד') אוי נא לי כי עיפה נפשי להורגים. וכפר בעיקר - כתיב הכא: למה זה לי, וכתיב התם: (שמות ט"ו) זה אלי ואנוהו. וכפר בתחיית המתים - דכתיב: הנה אנכי הולך למות. ושט את הבכורה - דכתיב: ויבא עשיו את הבכורה"
 2. מדרש שוחר טוב י"ד, ד': "אמר נבל בלבו. זה עשו הרשע, שהוא אומר אחד בפה ואחד בלב, בלב הוא אומר יקרבו ימי אבל אבי, ובפה הוא אומר הנני... ולמה נקרא שמו נבל, ר' יהודה בשם ר' שמואל אמר על שם שמילא את כל העולם נבלות, העמיד בתי קוצים, בתי קיקליו, בתי טרטיאות, ובתי קרקיסאות, בתי עבודה זרה. ר' הונא אומר על שם שמילא כל הארץ מנבלתם של ישראל, ר' אבא אמר על שם שהוא מנוול, העמיד אנדרטי שלו על פתח הזונה, על פתח בתי כסאות ומרחצאות, הדא הוא דכתיב תפלצתך השיא אותך זדון לבך (ירמיה מ"ט, ט"ז)"
 3. תנחומא, תולדות ח: "אתה מוצא כל עבירות שהקב"ה שונא כולן היו בעשיו"
 4. בראשית כ"ז, י"א-י"ב: "ויאמר יעקב אל רבקה אמו הן עשו אחי איש שער ואנכי איש חלק: אולי ימשני אבי והייתי בעיניו כמתעתע והבאתי עלי קללה ולא ברכה"
 5. שמואל א' ב', כ"ב, וגי' ב: "ועלי זקן מאד ושמע את כל אשר יעשון בניו לכל ישראל" "ויהי ביום ההוא ועלי שכב במקומו ועיניו החלו כהות לא יוכל לראות"
 6. שמואל א' ח', א': "ויהי כאשר זקן שמואל וישם את בניו שופטים לישראל"
 7. מלכים א' א', א':

"וַיִּגְדַּל לְרַבְּקָה אֶת דְּבָרֵי עֲשׂוֹ בְּנֵה הַגְּדֹל וְתִשְׁלַח וְתִקְרָא לְיַעֲקֹב בְּנֵה הַקָּטָן וְתֹאמֶר אֵלָיו הִנֵּה עֲשׂוֹ אַחִיד מִתְנַחֵם לְךָ לְהַרְגֶּךָ"

21. בראשית כ"ז פסוקים ל"ג, ל"ד, ל"ח:

"וַיִּחְרַד יַצְחָק חֲרָדָה גְּדֹלָה עַד מָאֹד"

"כְּשִׁמְעַע עֲשׂוֹ אֶת דְּבָרֵי אָבִיו וַיַּצְעֵק צַעֲקָה גְּדֹלָה וּמְרָה עַד מָאֹד וַיֹּאמֶר לְאָבִיו בְּרַכְנִי גַם אֲנִי אָבִי" וַיֹּאמֶר עֲשׂוֹ אֶל אָבִיו הַבְּרָכָה אַחַת הוּא לְךָ אָבִי בְּרַכְנִי גַם אֲנִי אָבִי וַיִּשָּׂא עֲשׂוֹ קֶלֶו וַיִּבְדֵּךְ"

22. בראשית רבה ס"ז:

"זַעֲקָה אַחַת הַזַּעֲיָק יַעֲקֹב לַעֲשׂוֹ וַאֲיִכֵּן נִפְרַע לוֹ בְּשׁוֹשֵׁן הַבִּירָה שְׁנֹאמֶר וַיַּזְעֵק זַעֲקָה גְּדוּלָה וּמְרָה וּגו' "

23. בראשית כ"ז ל"ה:

"וַיֹּאמֶר בָּא אַחִיד בְּמִרְמָה וַיִּקְחָה בְּרַכְתְּךָ"

24. בראשית כ"ז מ"ג:

"וַעֲתָה בְּנִי שְׁמַע בְּקִלְי וְקוּם בְּרוּחַ לְךָ אֶל לְבָן אָחִי חֲרָנָה"

25. בראשית כ"ח, כ"י:

"אִם יִהְיֶה אֶ-לֵהִים עִמָּדִי וְשִׁמְרֵנִי בְּדַרְךְ הַזֶּה אֲשֶׁר אֲנִי הוֹלֵךְ וְנָתַן לִי לֶחֶם לֶאֱכֹל וּבְגָד לְלַבֵּשׁ"

26. בראשית כ"ט, כ"ו:

"...לֹא יַעֲשֶׂה כֹן בְּמִקְוָמוֹנוֹ לַתַּת הַצַּעֲרִיהָ לַפְּנֵי הַבְּכִירָה"

27. בראשית כ"ז, כ"א:

"גִּשָּׂה נָא וְאִמְשֶׁךְ בְּנִי הַאֲתָה זֶה בְּנִי עֲשׂוֹ אִם לֹא"

28. בראשית ל"א, ל"ו-ל"ז:

"וַיַּעַן יַעֲקֹב וַיֹּאמֶר לְלָבָן מַה פִּשְׁעִי מִה חֲטָאתִי כִּי דָלַקְתָּ אַחֲרָי: כִּי מִשְׁשַׁת אֶת כָּל בְּלִי"

29. ד"ר ברכי אליצור:

צדקתו של יעקב ורשעותו של עשיו נסדקים בכמה מאמצעי התיאור בו נקט הכתוב בסיפור נטילת הברכות. תוכחתו הבלתי מכוונת של יצחק "בא אחיך במרמה" אינה מאפשרת לפטור את יעקב לחלוטין מאחריות להשתלשלות הארועים שבעקבותיה, ולסביבת המרמה בה הוא צריך לבלות נתח מרכזי משארית שנות חייו.

נראה, כי מורכבות המסר של הסיפור באה להעמיד אותנו על הצורך ליצור הבחנה בין המטרה לאמצעי המופעל להשגתה. ההערכה החיובית כלפי המעשה הינה במישור שאלת יעודה של הברכה, ואילו ההערכה השלילית היא כלפי דרך השגתה. הכתוב משתמש באמצעים שיוכיחו כי בחירתו של יצחק בעשיו הינה שגויה ונובעת מעיוורונו וזקנתו. רבקה מנסה להוכיח ליצחק את שיפוטו הלקוי על ידי הטעייתו במלבושי בנו. משעה שעלה בידה להוכיח זאת - הושגה המטרה, ומעתה היה צורך לשכנעו לשנות את החלטתו.

"אֹלֵי יִמְשֵׁנִי אָבִי וְהִיִּיתִי בְּעֵינָיו כְּמִתְעַתֵּעַ וְהִבְאֵתִי עָלַי קִלְלָה וְלֹא בְרָכָה"

15. בראשית כ"ז יד:

"וַיִּלְךָ וַיִּקַּח וַיָּבֵא לְאִמּוֹ וַתַּעַשׂ אִמּוֹ מִטְעָמִים כַּאֲשֶׁר אָהָב אָבִיו"

16. בראשית כ"ז טו-יז:

"וַתִּקַּח רַבְּקָה אֶת בְּגָדֵי עֲשׂוֹ בְּנֵה הַגְּדֹל הַחֲמֹדֶת אֲשֶׁר אֲתָה בְּבִית וְתַלְבַּשׁ אֶת יַעֲקֹב בְּנֵה הַקָּטָן: וְאֵת עֶרְת גְּדֵי הַעֲזִים הַלְבִּישָׁה עַל גְּדֵיו וְעַל חִלְקַת צְוָארָיו: וַתַּתֵּן אֶת הַמִּטְעָמִים וְאֵת הַלֶּחֶם אֲשֶׁר עָשְׂתָה בִּיד יַעֲקֹב בְּנֵה"

17. בראשית כ"ז י"ח-ל':

א. "וַיָּבֵא אֶל אָבִיו וַיֹּאמֶר אָבִי וַיֹּאמֶר הֲנִנִּי מִי אֲתָה בְּנִי?"

ב. "וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל אָבִיו אֲנִי עֲשׂוֹ כְּכַרְךָ עֲשִׂיתִי כַּאֲשֶׁר דְּבַרְתָּ אֵלַי קוּם נָא שָׁבָה וְאֶכְלָה מִצִּידִי בְּעִבּוֹר תְּבָרַכְנִי נִפְשָׁךְ: וַיֹּאמֶר יַצְחָק אֶל בְּנוֹ מַה זֶה מֵהַרְתָּ לְמַצָּא בְּנִי?"

ג. "וַיֹּאמֶר כִּי הִקְרָה ה' אֶ-לֵהִי לְפָנָי"

ד. "וַיֹּאמֶר יַצְחָק אֶל יַעֲקֹב גִּישָׁה נָא וְאִמְשֶׁךְ בְּנִי הַאֲתָה זֶה בְּנִי עֲשׂוֹ אִם לֹא?"

ה. "וַיִּגַּשׁ יַעֲקֹב אֶל יַצְחָק אָבִיו וַיִּמְשָׁהוּ וַיֹּאמֶר הַקֵּל קוֹל יַעֲקֹב וְהִיִּידִים יָדַי עֲשׂוֹ"

ו. "וְלֹא הִפִּירוֹ כִּי הָיוּ יָדָיו כְּיָדַי עֲשׂוֹ אַחִיו שְׁעֵרֶת וַיִּבְרַכְהוּ"

ז. "וַיֹּאמֶר אֲתָה זֶה בְּנִי עֲשׂוֹ?" וַיֹּאמֶר אָנִי."

ח. "וַיֹּאמֶר הַגִּישָׁה לִי וְאֶכְלָה מִצִּיד בְּנִי לְמַעַן תְּבָרַכְךָ נִפְשִׁי. וַיִּגַּשׁ לוֹ וַיֹּאכַל וַיָּבֵא לוֹ יֵין וַיִּשְׁתְּ"

ט. "וַיֹּאמֶר אֵלָיו יַצְחָק אָבִיו גִּישָׁה נָא וַשְׁקָה לִי בְּנִי"

י. "וַיִּגַּשׁ וַיִּשְׁקָ לוֹ וַיִּרַח אֶת רִיחַ בְּגָדָיו וַיִּבְרַכְהוּ וַיֹּאמֶר רִיחַ בְּנִי כְּרִיחַ שְׂדֵה אֲשֶׁר בְּרַכּוֹ ה': וַיִּתֵּן לָךְ הָאֶ-לֵהִים מִטַּל הַשָּׁמַיִם וּמִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ וְרַב דָּגָן וְתִירֹשׁ: יַעֲבֹדְךָ עַמִּים וַיִּשְׁתַּחֲוּ לְךָ לְאִמִּים הִוָּה גְּבִיר לְאִחִיד וַיִּשְׁתַּחֲוּ לְךָ בְּנֵי אִמְךָ אַרְרִיד אַרְוֹר וּמִבְּרַכֶּיךָ בְּרוּךְ" -

יא. "וַיְהִי כַּאֲשֶׁר כָּלָה יַצְחָק לְבָרַךְ אֶת יַעֲקֹב וַיְהִי אֵךְ יָצָא יָצָא יַעֲקֹב מֵאֵת פְּנֵי יַצְחָק אָבִיו וְעֲשׂוֹ אַחִיו בָּא מִצִּידוֹ"

18. שמות רבה מ"ו:

"בן יכבד אב זה עשו שכבד אביו הרבה שהיה יוצא לשדות וצד ציד ומביא ומבשל ומכניס ומאכיל לאביו בכל יום"

19. ההקבלה בין תשובת עשו לתשובת אברהם:

עשיו (כ"ז, א')	אברהם בעקידה (כ"ב, א'-ז')
"וַיֹּאמֶר אֵלָיו בְּנִי הֲנִנִּי"	"וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲבִרְהָם וַיֹּאמֶר הֲנִנִּי"
"וַיֹּאמֶר אֵלָיו הֲנִנִּי"	"וַיֹּאמֶר יַצְחָק אֶל אֲבִרְהָם אָבִיו וַיֹּאמֶר אָבִי וַיֹּאמֶר הֲנִנִּי בְּנִי"

20. בראשית כ"ז פסוקים ב', ט"ו, מ"ב:

"וַיְהִי כִּי זָקַן יַצְחָק וַתִּכְהֵינַּע עֵינָיו מֵרֵאת וַיִּקְרָא אֶת עֲשׂוֹ בְּנֵה הַגְּדֹל"

"וַתִּקַּח רַבְּקָה אֶת בְּגָדֵי עֲשׂוֹ בְּנֵה הַגְּדֹל הַחֲמֹדֶת אֲשֶׁר אֲתָה בְּבִית וְתַלְבַּשׁ אֶת יַעֲקֹב בְּנֵה הַקָּטָן"